

Primárny sektor v ekonomike SR

Primárny sektor ekonomiky združuje ekonomické činnosti založené na priamom kontakte človeka s prírodou. Medzi odvetvia primárneho sektora patria *poľnohospodárstvo, poľovníctvo, lesné hospodárstvo, rybolov a chov rýb, ťažba nerastných surovín (ťažobný priemysel)*.

Význam **poľnohospodárstva** spočíva v troch základných rovinách: zabezpečuje potraviny, poskytuje suroviny pre potravinársky priemysel a ďalšie odvetvia spracovateľského priemyslu, ovplyvňuje platobnú bilanciu krajiny (v prípade SR žiaľ záporne). Poľnohospodárska výroba (rastlinná + živočíšna výroba) sa vyznačuje niekoľkými osobitosťami:

- Ide o prvovýrobu biologického charakteru, základným výrobným faktorom je tu pôda;
- Výroba má priestorový charakter – realizuje sa na veľkých plochách, čo kladie nároky na mobilitu pracovných síl i techniky;
- Výrobný proces je citlivý na prírodné podmienky a ich zmeny;
- Ide o mnohostrannú združenú výrobu (spolu s hlavným produktom sa získavajú i vedľajšie produkty);
- Jednotlivé činnosti v rámci výrobného procesu majú sezónny charakter;
- Pre odvetvie je typická veľká diverzita podnikateľských subjektov (štátne podniky, družstvá, v.o.s, s.r.o., a.s., fyzické osoby registrované a neregistrované, pričom ide o podniky poľnohospodárskej prvovýroby, ako aj o podnikové služby – technické, biologické, veterinárne, výskumné, kontrolné a skúšobné).
- Nástroje regulácie pôsobia v agrosektore v troch oblastiach reprodukčného cyklu: v oblasti cien a trhov poľnohospodárskych výrobkov (regulácia cien hlavných komodít, subvencie k cenám poľnohospodárskych produktov, štátny výkup poľnohospodárskych prebytkov); v oblasti príjmov poľnohospodárskych výrobcov (dôchodková politika); v oblasti samotnej výroby (štruktúrna politika).

V krajinách Európskej únie sa uplatňujú i nadštátne formy regulácie, poľnohospodárstvo sa v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (SPP/CAP), založenej prevažne na fiškálnych nástrojoch a regulačných opatreniach, medzinárodne integruje. Spoločná poľnohospodárska politika zahŕňa množstvo ustanovení a mechanizmov, ktoré riadia výrobu a spracovanie poľnohospodárskych výrobkov a obchodovanie s nimi, pričom pohlcuje najväčšiu časť rozpočtu Európskej únie. V závislosti od konkrétnych výrobkov sa spoločná organizácia poľnohospodárskych trhov EÚ uskutočňuje niektorou z nasledujúcich foriem:

- spoločnými pravidlami hospodárskej súťaže;
- povinnou koordináciou vnútroštátnych trhových systémov;
- európskou organizáciou trhu.

Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie nie je zameraná len na podporu farmárov a produkcie potravín, medzi jej ciele patrí aj ochrana životného prostredia,

zlepšovanie životných podmienok zvierat a podpora rozvoja vidieckych komunít. Názory ekonómov na reguláciu agropotravinárskeho sektoru sa rôznia. Použitie spomínaných nástrojov regulácie totiž okrem stabilizačných efektov môže mať za následok tiež deformáciu trhových vzťahov a v konečnom dôsledku zníženie efektívnosti samotnej poľnohospodárskej produkcie.

Nakoľko základným výrobným faktorom v poľnohospodárstve je pôda, dôležitou informáciou vo vzťahu k hodnoteniu potenciálu slovenského poľnohospodárstva sú údaje o výmere pôdy v prepočte na obyvateľa. Pre porovnanie, výmera poľnohospodárskej pôdy (akejkoľvek pôdy použiteľnej na poľnohospodárske účely) na 1 obyvateľa SR je cca 0,41 ha (priemer EÚ je 1,08 ha na obyvateľa). Výmera ornej pôdy na 1 obyvateľa SR je 0,3 ha (priemer EÚ je 0,5 ha).

Lesné hospodárstvo ako jedno z odvetví národného hospodárstva, ktorého hlavným cieľom je plánovité a trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov Slovenska a ich rozvoj, má v porovnaní s inými odvetviami niekoľko osobitostí. Lesy sú zároveň životným prostredím i výrobným prostriedkom, obnoviteľným prírodným zdrojom i zdrojom voľne dostupných úžitkov, producentom drevnej hmoty a ostatných obchodovateľných lesných produktov resp. služieb, ale aj poskytovateľom celej škály verejnoprospešných služieb, ktoré sa ekonomicky nezhodnocujú. Ďalší rozvoj lesného hospodárstva je dnes priamo závislý na vývoji celého radu faktorov ekonomického a prírodného charakteru ako sú napr. zmeny vo významnosti funkcií lesov, konflikty medzi „ekológiou“ a „ekonomikou“ hospodárenia v lese, vývoj cien drevnej hmoty na svetových trhoch, tlaky na zvyšovanie využívania lesnej biomasy na energetické účely, zvyšovanie počtu katastrofických situácií v lesoch, a v neposlednom rade aj pôsobenie klimatických zmien a ich dopady na lesné ekosystémy. Výmera lesných porastov na Slovensku predstavuje cca 41 % z celkovej rozlohy SR. V rámci krajov SR je najviac zalesnený Žilinský kraj, následne Banskobystrický, Trenčiansky a Prešovský kraj a najmenej zalesnené sú Trnavský a Nitriansky kraj.

Ťažba nerastných surovín zaujíma v rámci štruktúry ekonomiky zvláštne postavenie, pretože svojou činnosťou zabezpečuje suroviny pre ostatné priemyselné odvetia. Vo všeobecnosti je pre ňu charakteristická vysoká náročnosť (investičná náročnosť, prevádzkové náklady ťažby) a nízka úroveň zhodnotenia (nízka pridaná hodnota). Medzi základné úlohy ťažobného priemyslu zaraďujeme: zaistenie surovinovej základne (geologický výskum, vyhľadávacie prieskum); kvantifikáciu ložísk (ložiskový prieskum); produkciu nerastných surovín pre trh (ťažba a úprava nerastných surovín); dopravu od výrobcu ku spotrebiteľovi (doprava a manipulácia so surovinami); zabezpečenie surovín z cudzích zdrojov (zahraničný obchod); využívanie, realizáciu hodnoty nerastnej suroviny (spotreba nerastných surovín).

V prípade väčšiny surovinových zdrojov ložiská, ktorými v SR disponujeme, nepokrývajú perspektívne potreby výroby. Platí to najmä v prípade *palivovo-energetických zdrojov*, nakoľko potreby ekonomiky od vzniku SR v prípade ropy a zemného plynu takmer výhradne pokrýval dovoz týchto surovín zo zahraničia. SR disponuje relatívne významnými zásobami hnedého uhlia, je tu však tendencia k útlmu ťažby, nakoľko ťažba tejto suroviny prakticky závisí od jediného odberateľa (tepelná Elektrárň Nováky v Zemianskych Kostolnoch). V oblasti *rudných surovín* má

Slovensko potenciál najmä čo sa týka ložísk magnezitu (4. najväčšie zásoby v prepočte na obyvateľa na svete – po Rakúsku, Turecku a Grécku). Spomedzi *nerudných surovín* sú v SR významné ložiská mastenca (jedno z najväčších ložísk na svete) sádrovca, zeolitu, perlitu, kremeňa. V najväčšej miere sa spomedzi nerudných surovín ťažia kameň, štrky, piesky a íly (predovšetkým pre potreby stavebníctva). SR disponuje významnými a kvalitnými zdrojmi vody (vrátane minerálnych vôd), geotermálnou energiou (ktorú doposiaľ vieme využívať len vo veľmi malej miere).